

Trush I. E.

Lviv National University named after Ivan Franko

MECHANISM OF EFFECTIVE INFLUENCE OF THE CREDIT ON THE DEVELOPMENT OF A MARKET ECONOMY

Summary

The mechanism of effective influence of the credit for the development of market economy of Ukraine is investigated. A credit as an important lever of development of production and profitability of capital is identified. The article analyses the main problems of Ukrainian banking sector during the reporting year.

Keywords: Bank credit, economic growth, monetary policy, credit risk, socio-economic development.

УДК 63:631.1.016:712.24

Фаріон Л. В.

Житомирський національний агроекологічний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ «СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ»

Обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат сталого розвитку. Досліджено та систематизовано теоретичні підходи до визначення поняття «сільські території». Розкрито суть та основні детермінанти сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: сталий розвиток, сільське господарство, сільські території, концепція сталого розвитку, методологія.

Постановка проблеми. Новим напрямом суспільного росту ХХ ст. стала концепція сталого розвитку людства. Відповідно, головною метою національної політики держави є забезпечення соціально-економічного та екологічного розвитку сільських територій, який сприятиме не лише забезпеченню належного рівня продовольчої безпеки країни, але й дозволить підвищити рівень життя населення у сільській місцевості. Цільовими напрямками сталого розвитку села визначають рівень економічного зростання сільської місцевості, надання ефективної комплексної державної підтримки, підвищення якості життя населення, зростання доходів селян та збереження навколишнього природного середовища. На концептуальному рівні є суттєві розбіжності щодо визначення сутності поняття «сталий розвиток сільських територій» та особливостей його застосування в економічній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи сталого розвитку суспільства у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: А. Урсул, Д. Медоуз, Р. Костанца, К. Фольке, О. Бородіна, О. Мельник, О. Павлов, С. Мочерний, О. Тур та ін. Проблемам забезпечення сталого розвитку сільських територій присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як: С. Бойко, В. Борщевський, Т. Зінчук, С. Горлова, Ю. Губені, В. Кулик, Н. Кудмус, В. Мацибора, І. Прокопа, П. Саблук, М. Хвесик та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну теоретико-методологічну базу, залишаються невирішеними питання щодо конкретизації поняття «сталий розвиток сільських територій», оскільки існує невідповідність між практикою його застосування та ступенем науково-прикладного обґрунтування.

Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні існуючих у вітчизняній та зарубіжній науці методологічних підходів до трактування поняття «сталий розвиток сільських територій».

Виклад основного матеріалу дослідження. У світовій практиці ХХ ст. широкого застосування набув термін «сталий розвиток», більшість визначень

якого спрямовано на збереження цінностей свободи, рівності, та відповідальності. Існує багато причин вважати, що концепція сталого розвитку є продовженням вчення В.І. Вернадського про ноосферу, єдність людини і природи, їх тісний взаємозв'язок та взаємозалежність. Саме це стало поштовхом для розробки триєдиної концепції еколого-соціо-економічного розвитку. Появу та формулювання «сталого розвитку» (від англ. *sustainable development*) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундтланд, яка розкрила його зміст у звіті «Наше спільне майбутнє», підготовленому для ООН і опублікованому у 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку. На Конференції ООН в Ріо-де-Жанейро у 1992 р., де було ухвалено «Порядок денний на ХХІ ст.», сталий розвиток визначався як розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [5, с. 15].

Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної. Економічний підхід передбачає отримання максимального прибутку від використання природних та трудових ресурсів. У той же час соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину, її культурне та духовне збагачення, справедливий розподіл благ. З точки зору екологічної спрямованості розвиток суспільства ґрунтується на збереженні невідновлюваних обмежених природних ресурсів, їх раціональному використанні, розвитку енерго- та ресурсозберігаючих технологій, повторному використанні відходів виробництва.

У контексті даного дослідження важливо додати, що у працях вчених різних наукових шкіл виникають дискусії щодо термінологічного понятійно-категоріального апарату сталого розвитку. Неоднозначність поняття та наявність великої кількості визначень сталого розвитку полягає в тому, що в ньому поєднанні слова «сталий» та «розвиток», що мають протилежне значення: сталий передбачає здатність утримувати рівновагу чи стабільність, тобто здат-

ність не змінюватись або підтримувати певні (сталі) темпи руху; розвиток, у свою чергу, можливий лише в умовах виходу системи із рівноваги. Проблема виникає безпосередньо в перекладі та подальшому трактуванні з англійської мови терміну *sustainable development*. Відповідно до сучасних наукових концепцій, виділяють такі поняття, як: «сталий розвиток», «стійкий розвиток», «усталений розвиток», «збалансований розвиток», «зрівноважений розвиток», «життєздатний розвиток» (табл. 1).

На державному рівні прийнято вживати термін «сталий розвиток», що відображено у Постанові Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV «Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів» [13], де таким називають «соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури; поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення; збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини».

Особливої уваги заслуговує підхід до визначення сталого розвитку, який пропонує у своїх працях А.Д. Урсул. Під «сталим розвитком» варто розуміти такий тип розвитку людства, який формується в умовах глобальної інтеграції і зводиться до налагодження взаємодії з різними цивілізаціями, які на основі взаємообумовленості гарантують сталий розвиток світу [10]. Вчений порівнює сталий розвиток з вченням про ноосферу та стверджує, що суспільство, яке розвивається за концепцією сталості, можна називати сферою розуму.

Практичним є підхід зарубіжного науковця Д. Медоуза, який побудував математичну модель світу для дослідження глобальних процесів: швидкої індустріалізації, росту чисельності населення, недостачі продуктів харчування, вичерпання невідновлювальних природних ресурсів, деградації природного середовища. Загальним висновком роботи стала необхідність і можливість зміни тенденції росту і переходу до сталої екологічної та еконо-

мічної стабільності. Окрім економічної та екологічної складових сталого розвитку, Р. Констанца та К. Фольке виділяють соціальну та часову. Автори виділяють три ієрархічні взаємопов'язані проблеми: сталого масштабу економіки, котрий відповідає екологічній системі життєзабезпечення; справедливого розподілу ресурсів і можливостей між нинішніми та прийдешніми поколіннями; ефективного розподілу ресурсів у часі [4].

Деяко інший підхід до трактування поняття пропонує В.А. Коптюг, який стверджує, що концепція сталого розвитку передбачає досягнення розумної збалансованості соціально-екологічного розвитку людства і збереження навколишнього середовища, а також різке скорочення економічного диспаритету між розвиненими країнами і тими, що розвиваються шляхом як технологічного прогресу, так і раціоналізації споживання [16, с. 212]. Слід зауважити, що ідея сталості полягає не лише в економічній рівності між країнами, раціональному використанні природних ресурсів, але й забезпеченні достойного рівня життя населення, зниження смертності, недопущення деградації суспільства.

Вітчизняний вчений З.В. Герасимчук у своїх дослідженнях визначає сталий розвиток як процес забезпечення функціонування територіальної системи із заданими параметрами в певних умовах, протягом необхідного проміжку часу, що веде до гармонізації факторів виробництва та підвищення якості життя сучасних і наступних поколінь за умови збереження і поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища [3]. Відтак, сталому розвитку притаманна збалансованість та зрівноваженість потреб суспільства з можливостями навколишнього середовища, соціально-екологічний розвиток, забезпечений економічним зростанням, створення умов для задоволення потреб нинішніх та майбутніх поколінь.

Досить змістовним є визначення С.В. Мочерного, який стверджує, що сталий розвиток має розглядатись як незворотні та закономірні сутнісно-якісні зміни суспільства на основі оптимального поєднання і раціоналізації економічної, екологічної та соціальної сторін такого розвитку з урахуванням потреб майбутніх поколінь, важливою умовою якого є якісне зростання [9, с. 114]. Науковець чітко виділяє складові сталого розвитку – економічну, екологічну, соціальну – та надає їм територіальну спрямованість.

Таблиця 1

Понятійно-категоріальний апарат сталого розвитку

Трактування поняття	Автор	Характеристика терміну
Стойкий розвиток	Л. Мельник, А. Садеков, О. Тур, [21, с.186]	Багатовимірний, безперервний та самоорганізуючий процес динамічних, необоротних, закономірних змін матеріальних та нематеріальних об'єктів системи, спрямованих на встановлення її оптимальних параметрів, які не загрожують її майбутній динамічній рівновазі та сприяють встановленню механізмів зворотного зв'язку на дію негативних (позитивних) зовнішніх та внутрішніх факторів
Усталений розвиток	О. Останкова [10]	Процес усвідомленого, чітко керованого розвитку, що найбільш чітко виражає його природу
Збалансований розвиток	В. Якубів [2]	Системний, такий, що забезпечує оптимальне співвідношення між окремими складовими розвитку
Зрівноважений розвиток	Г. Черевко [2]	Рівновага між розвитком навколишнього середовища, суспільства і господарської діяльності
Життєздатний розвиток	В. Бондаренко, С. Слава [16, с. 209]	Нарощувальний процес, що розбудовується на тому, що вже існує, і його досягнення однаковою мірою є як процесом, так і фіксованим результатом
Сталий розвиток	Є. Войко, О. Бородіна, З. Герасимчук, С. Дорогунцов, Ю. Губені, Л. Мельник, С. Мочерний, І. Прокопа, П. Саблук, А. Урсул, М. Хвесик та ін. [5, с. 15]	Розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби

Перехід України на рівень сталого розвитку вимагає усунення таких негативних тенденцій та детермінант в економіці країни, як низький рівень доходів значної частини населення; наявність високого рівня безробіття; низьку конкурентоспроможність промисловості та сільськогосподарської продукції; фінансову неспроможність багатьох підприємств; забруднення навколишнього середовища. Забезпечення добробуту неможливе без вирішення питання розвитку села, адже держава, в якій розвивається тільки центр і підлягають стагнації сільські території, вважається безперспективною.

Незважаючи на те що поняття «сільські території» використовується в науковій літературі досить давно, у визначенні його змісту відсутній єдиний підхід. З точки зору вітчизняних науковців М.Й. Маліка, С.І. Мельника та І.П. Прокопи, «сільські території» розглядають в аспекті просторової бази для сільськогосподарського виробництва. Відтак, М.Й. Малік пропонує трактувати «сільську територію» як сформовану в історично визначених межах системну сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну (село, район) і територіально-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація) до сільськогосподарської продукції [6]. Однак вчений надає сільській місцевості ознак «придатку» до сільського господарства. Важливою ознакою існування сільських територій, як зазначає вітчизняний вчений І.П. Прокопа, є формування їх як ресурсної бази для сільського господарства [14, с. 53]. Відтак, необхідно відмітити просторово-територіальну і природно-економічну приналежність місцевості, а також наявність достатньої кількості трудових ресурсів, соціальної та виробничої інфраструктур.

Ресурсний підхід до трактування поняття прослідковується і в дослідженнях С.І. Мельника. Науковець визначає сільську територію як історично сформований елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну й функціональну сукупність селищ, хуторів, односімейних та інших утворень, які знаходяться під юрисдикцією сільських рад [8, с. 25]. При цьому виділяється, окрім економічної, соціальної та територіальної складових, інституційна складова сільської місцевості, що вказує на верховенство права, передбачає встановлення чітко визначеної мети розвитку територій та цілі її досягнення.

На необхідність дослідження сільської території як складної багатофункціональної природної, соціально-економічної й виробничо-господарської системи з властивими їй кількісними, структурними, природними та іншими характеристиками наголошує П.Т. Саблук. Науковець визначає село одним із важливих елементів системоутворення сільських територій, і його розвиток неможливий без становлення високотехнічного й прибуткового аграрного сектору, формування нової організаційної структури сільського господарства та його інфраструктури [15, с. 21]. Вчений розглядає сільські території через призму системного підходу, виділяючи соціальну та економічну складові.

Дещо інше змістовне наповнення досліджуваного поняття прослідковується в працях І.В. Гончаренко, де сільські території представлено у вигляді цілісної системи зі своїми структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення, яка характеризується великою кількістю взаємопов'язаних підсистем різних типів з локальними цілями, багатоконтурністю управління [1, с. 205]. При визначенні даного поняття застосовано системний підхід з чітко виділеними соціально-культурними характеристиками, проте не вказано можливість сільськогосподарського виробництва.

У межах просторового підходу варто відмітити результати досліджень К.І. Якуби, яка сільські території трактує як територіально-просторове розміщення сукупного ресурсного потенціалу сільських населених пунктів. Тоді як сільські населені пункти вчений визначає як адміністративно-територіальні одиниці незалежно від їх розміру (хутір, село, сільська рада, район тощо) з наявним населенням, природно-економічним і соціальним потенціалом та відповідними органами управління та соціально-економічним розвитком цих населених пунктів [23, с. 74]. На відміну від поглядів К.І. Якуби досить змістовним є твердження науковця М.П. Талавиря, який визначає сільську територію як складну і багатофункціональну природну, соціально-економічну та виробничо-господарську структуру, що характеризується сукупністю притаманних їй особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена, чисельністю проживаючих і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей, обсягами і структурою виробництва та розвитком соціальної й виробничої інфраструктури сільської місцевості [19, с. 56]. У визначенні досить детально виділено особливості сільських територій, що можуть мати кількісне відображення, тим самим звужуючи коло територій, які можна віднести до сільських.

Використовуючи багатокритеріальний підхід, науковці К. Ешлі та С. Максвелл сільським територіям надають певних властивостей: простору, де людські поселення та інфраструктура мають лише невелику частку ландшафту; природного середовища, де домінують пасовища, ліси, гори та пустелі; поселення з низькою густотою (близько 5–10 тис. осіб); місця, де більшість людей працює у сільському господарстві; території, де ціна землі є відносно низькою; місцевості, що характеризується високими транзакційними витратами, пов'язаними з великими відстанями від міст і незадовільною інфраструктурою [24, с. 370].

Сільські території варто розглядати не лише як ресурсну базу для господарської діяльності. Цього принципу дотримується академік В.В. Юрчишин, який зазначає, що сільська територія вирізняється: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельністю проживаючих і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами і структурою виробництва; розвитком соціальної і виробничої інфраструктур; формою зайнятості проживаючих на ній та іншими рисами [22, с. 7]. Сільські території виступають в ролі місця життєдіяльності населення, відповідно, від здібностей, навичок та бажань людини залежить подальший розвиток місцевості.

Підвищення ролі сільських територій в здійсненні стратегічних соціально-економічних перетворень вимагає застосування комплексного підходу до їх розвитку як соціально-територіальної підсистеми суспільства, що виконує ряд найважливіших народногосподарських функцій, в тому числі виробничу, демографічну, соціально-культурну, екологічну, рекреаційну.

З точки зору М.І. Маліка і В.А. Пуліма, в центрі проблеми виходу села з кризи повинна стояти «людина села» з усіма її проблемами. Відповідно, сталий розвиток сільських територій повинен починатися з розроблення програми розвитку окремого населеного пункту з урахуванням природних особливостей даної території (виробничих і людських ресурсів, соціальних умов та ін.) [6]. В основу визначення покладено соціологічний підхід, що передбачає підвищення якості життя, забезпечення зростаючих потреб населення та культурний ріст кожного селянина.

Міжнародний інститут сталого розвитку під терміном «стале життєзабезпечення населення» визначає систему заходів, необхідних для подолання бідності на всіх рівнях: домогосподарство, громада, район, регіон, країна [4]. Відповідно до цього, сталий розвиток сільських територій націлений перш за все на життєзабезпечення населення у відповідності з економічним та екологічним розвитком сільських територій. Відповідно, метою сталого розвитку сільських територій є формування соціально орієнтованої економіки з врахуванням раціонального використання природних ресурсів, вирівнювання пропорцій економіко-екологічного і соціального розвитку, зосередженого на інтересах громади села, її кожного селянина, створення у сільських поселеннях належних умов праці та проживання.

У результаті проведеного дослідження поняття «сталий розвиток сільських територій» пропонуємо трактувати як процес сутнісно-якісних змін сіль-

ського соціуму, що здебільшого займається веденням сільського господарства, на основі досягнення оптимального співвідношення між економічним розвитком, раціональним використанням природних ресурсів та забезпеченням росту матеріальних і духовних потреб населення.

Висновки. Основними проблемами сільських територій залишається недотримання організаційно-правових та економічних засад державної політики в аграрному секторі України й програм органів місцевого самоврядування. Відтак, перехід сільських територій до стратегії сталого розвитку забезпечить: ефективне ведення сільського господарства, орієнтацію на європейські стандарти соціального захисту селян, багатофункціональне використання сільських територій, збереження якості природного середовища та адаптацію принципів, інституційних механізмів і ринкових підходів до функціонування сільського господарства та розвитку сільських територій.

Список літератури:

1. Гончаренко І.В. Ретроспектива формування сільських територій регіонів України / І.В. Гончаренко // Регіональна економіка. – 2008. – № 3. – С. 204–209.
2. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000. – 864 с.
3. Єрмоленко В.М. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В.М. Єрмоленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnuu_pravo/2010_156/10evm.pdf.
4. Коваленко Т.М. Якімова Є.В. Модернізація механізму сталого розвитку сільських територій / Т.М. Коваленко, Є.В. Якімова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rae.ru/monographs/247>.
5. Коптюг В.А. Конференція ООН по навколишньому середовищу і розвитку (Ріо-де-Жанейро, червень 1992 р.): інф. огляд / В.А. Коптюг. – Новосибірськ : СО АН РФ, 1992. – 63 с.
6. Малік М.Й., Пулім В.А. Концептуальні засади розвитку сільських територій / М.Й. Малік, В.А. Пулім [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/download/694/720>.
7. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 51–58.
8. Мельник С.І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села / С.І. Мельник. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 342.
9. Мочерний С.В. Методологія економічних досліджень / С.В. Мочерний. – Львів : Світ, 2001. – 416 с.
10. Останкова О.С. Парадигма усталеного розвитку: вирішення світових проблем чи нова іграшка теоретиків? / О.С. Останкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/strategy/str066.html>.
11. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель : [монографія] / О. І. Павлов. – Одеса : Астропринт, 2009. – 340 с.
12. Попова О.Л. Основи сталого розвитку сільських територій / О.Л. Попова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agroua.net/conferenses/konferen_22_05_08.
13. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : Постанова ВРУ від 24.12.1999 р. № 1359-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
14. Прокопа І. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І. Прокопа // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50–59.
15. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України / П.Т. Саблук // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 5. – С. 21–23.
16. Слава С.С., Бондаренко В.М. Структурування життєздатного розвитку: аналіз підходів та дефініцій / С.С. Слава, В.М. Бондаренко // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 208–214.
17. Славов В.П., Коваленко О.В. Економіко-енергетична система сталого розвитку сільських територій / В.П. Славов, О.В. Коваленко // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 9. – С. 68–71.
18. Славов В.П. Ресурсозбереження як чинник сталого розвитку / В.П. Славов, О.В. Коваленко // Агроекологічний журнал. – 2011. – № 4. – С. 17–23.
19. Талавира М.П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій : дис. ... д. е. н. : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / М.П. Талавира ; Національний університет біоресурсів та природокористування України. – К., 2011. – 458 с.
20. Трегобчук В.М. Актуальні проблеми сталого розвитку сільських територій / В.М. Трегобчук // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матеріали 7-х річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників (Київ, 9–10 листопада 2005 р.) ; редкол. : П.Т. Саблук [та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2005. – С. 69–76.
21. Тур О.М. Еколого-орієнтований розвиток національної економіки та екологічна безпека / О.М. Тур // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях : матеріали наук.-практ. конф. (Бахчисарай, 16–17 квітня 2009 р.) ; НДІ Сталого розвитку та природокористування. – Сімферополь : СОНАТ: НДІ СРП, 2009. – 191 с.
22. Юрчишин В. Сільський розвиток: основи методології та організації / В. Юрчишин, О. Онищенко // Економіка України. – 2006. – № 10. – С. 4–11.
23. Якуба К.І. Трудовий потенціал сільських територій / К.І. Якуба // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 6. – С. 72–75.
24. Ashley C., Maxwell S. Rethinking rural development // Development policy review. – 2001. – № 19(4). – P. 365–425.

Фарион Л. В.

Житомирский национальный агроэкологический университет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ПОНЯТИЙНОГО АППАРАТА «УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ»

Резюме

Обоснован понятійно-категоріальний апарат устійчивого розвитку. Исследованы и систематизированы теоретические подходы к определению понятия «сельские территории». Раскрыты суть и основные детерминанты устійчивого развития сельских территорий.

Ключевые слова: устійчивое развитие, сельское хозяйство, сельские территории, концепция устійчивого развития, методология.

Farion L. V.

Zhytomyr National Agroecological University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE CONCEPTUAL APPARATUS "SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIES"

Summary

The conceptual and categorical apparatus of sustainable development is grounded. The theoretical approaches to the definition of rural territories are researched and systematized. The essence and the basic determinants of sustainable development of rural territories are revealed.

Keywords: sustainable development, agriculture, rural territories, concept of sustainable development, methodology.

УДК [330.341.4+330.31]

Шепетько Р. І.

Національна академія державного управління при Президентові України

ВІДТВОРЮВАЛЬНА СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

Проведено аналіз відтворювальних пропорцій економіки України. Досліджено співвідношення між кінцевими споживанням, відтворенням та нагромадженням капіталу; між проміжним споживанням і доданою вартістю. Визначаються основні диспропорції відтворювальної структури та пріоритетні напрями їх усунення.

Ключові слова: неоіндустріалізація, відтворювальна структура, кінцеві споживчі витрати, валове нагромадження капіталу, валова додана вартість, проміжне споживання, енергоємність економіки, знос основного капіталу.

Постановка проблеми. Як відомо, Україні дісталась у спадок від колишнього Радянського Союзу малоефективна, матеріаломістка, енергоємна і екологічно небезпечна економіка з деформованою структурою промисловості, де переважали застарілі технології виробництва, відсталій агропромисловий сектор і добувна промисловість. Протягом тривалого часу перевага надавалась розвитку галузей, що виробляли не споживчі товари, а засоби виробництва та продукцію військово-промислового комплексу. Тоді як соціальним галузям приділялось недостатньо уваги. Якщо у країнах Заходу виробництво товарів народного споживання сягало 60% ВВП, то у промисловості УРСР – лише 30%.

Сьогодні перед суспільством України стоїть завдання – забезпечити стале економічне зростання не за рахунок екстенсивних чи спекулятивних факторів, а шляхом розбудови ефективної відтворювальної структури у реальному секторі економіки із врахуванням конкурентних переваг нашої країни на засадах інноваційно-інтенсивного розвитку. Передумови такого розвитку «визначаються насамперед пропорціями між споживчими витратами та інвестуванням економіки, пропорціями розподілу наявних доходів між інститу-

ційними секторами економіки, обсягами та способом використання зовнішніх інвестицій» [1, с. 4]. Тому дослідження сучасних відтворювальних пропорцій у структурі національної економіки та пошук механізмів їх вдосконалення є важливим етапом на шляху неоіндустріалізації економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам побудови ефективної структури економіки для забезпечення тривалого економічного зростання приділяли увагу лауреати Нобелівської премії С. Кузнець [2] і В. Леонтьєв [3; 4]. Дослідження відтворювальної структури економіки України міститься у працях таких вітчизняних вчених, як В. Гесць та Л. Шинкарук [5], Я. Жаліло [1], С. Біла [6], І. Крючкова [7; 8] та ін. Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій, відсутній комплексний підхід щодо дослідження відтворювальної структури, наявних диспропорцій та ефективних шляхів їх ліквідації.

Мета статті полягає в аналізі сучасної відтворювальної структури економіки України, особливостей її формування, виявленні основних диспропорцій та пошуку пріоритетних напрямів їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективної відтворювальної структури